62
571
Юрьевская Еврейская библіотека имени Д-ра Я. А. Эйгеса
№ Библіотека академическ. ферейна

דער
יודישער קאנגרעסס

אין באזעל

פאָרגעלעזען אין אַללע קיעווער בָּתֵּי מִדְרָשִׁים נאָך דעם רעפעראַט

פון דאָקטאָר מ. מאנדעלשטאם

בעאַרבעט אין זשאַרגאָן

פון

שָׁלוֹם־עֲלֵיכֶם

Юрьевская Еврейская библіотека имени Д-ра Я. А. Эйгеса
№ 699
1569
64900

ווארשא.
בדפוס האחים שולדבערג ושותפס, טווארדא 6.
תרנ"ח.

ДЕРЪ ИДЕШЕРЪ КОНГРЕСЪ

т. е. Базельскій Конгрессъ

Рефератъ **Шалемалейхема.**

Изданіе „Ахіасафъ“.

ВАРШАВА.
Типографія Братьевъ Шульдбергъ и Ком., Твердая № 6.
1897.

Дозволено Цензурою.
Варшава 2 Декабря 1897 г.

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
1941: 12870

Юрьевская Еврейская
библіотека имени
Д-ра Я. А. Бидеса
№ 699

זייט שטאָלץ מיינע קינדער זייט ערנסט, בעשיינט
דעם הייליגען נאָמען מיט וועלכען פאַרצייטען
איהר האָט געשטאָלצירט אי פאַר גאָטט אי פאַר לייטען,
היט אָפ און באַשיצט אייער עהרע, באַקריינט
דעם ליעבען און טהייערען נאָמען פון ציון.

(פרוג).

היינטיגען ראש חודש אלול איז געווען אין דער שטאָדט באַזעל, וואס אין דער שווייץ, אַ יודישער קאָנגרעסס, איין אֲסִיפָה, וואו מען איז זיך צענויפגעפאָהרען יודען דעלעגאַטען, שלוחים, פון אלע עקען פון דער וועלט: פון אייראָפּא, פון אַזיא, פון אַפריקא, פון אַמעריקא, גרויסע לייט, יודישע פּראָפעסאָרען, דאָקטויִרים, אַדוואָקאַטען און אויך רבנים און גלאַט פיינע געבילדעטע מענשען.

מע האט זיך צענויפגעקליבען און אָפּגעגעבען זיך מיט יודען און יודישע ענינים, מע האט באַטראַכט און אַרומגערעדט אונזער לאַגע אין פערשידענע לאָנדער, געזוכט מיטלען און תרופות צו העלפען אונזערע אָרעמע ברידער און שוועסטער, וואס שלעפען דעם גָלות שוין אַזוי פיל יאָהרען, מע האָט געשמיסט וועגען זעהר אַ וויכטיגען ענין און מע האָט מתקן געווען תקנות, מיט וועלכע איהר וועט באַלד ווערען בעקאַנט.

וועט איהר דאָך פרעגען: וואס עפּיס פלוצים אין מיטען דרינען אַ יודישער קאָנגרעסס? און ווער האָט דאס צענויפגערופען דעם קאָנגרעסס? בעדאַרף מען אייך ערקלעהרען די זאַך אויף ריכטיג.

אונזערע ברידער אין אויסלאַנד האָט זיך געחָלומט אַ זיסער חלום. נאָך די גרויסע צרות און רדיפות וואס יודען האבען זיך דאָרטען אָנגעליטן הונדערטער יאָהרען לאַנג, אז די ליכטיגע שַׁיין פון פרייהייט, השכלה און מענשליכקייט האָט בעלייכט די גאַנצע וועלט, האָבען אויך יודען גענאָסען דעם זכות צווישען די פעלקער און האבען בעקומען (אויף פאַפּיר) אַלע רעכטע, דאָס הייסט מע האָט זיי „מודיע" געווען, אַז זיי זענען גלייך מיט אַלע מענשען.

עס איז געוואָרען שָׂשון ושמחה, אור ליהודים — אַ ליכט צו די יודען, אַ גדולה, און ווי געוויינטליך יודען אַז מע לאָזט זיי אָפּ אויף אַ ווײַלע, איז וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט, זיי האבען פאַרריסען דעם קאָפּ, געמיינט באמת אַז זיי זענען שוין לייטען גלייך, פאַרטיג גאַר איינגאַנצען, — ביז עס האָט זיך געטראָפען אַ מעשה: די פעלקער האָבען זיך עפּיס בעטראַכט, חָרְטה געקריגען אויפן שדוך און יִשְׂרָאלִיק איז געוואָרען ביי זיי גרוים אין די אויגען...

ווי אַמאָל אין אַחַשְׁוֵרוֹשׁ צייטען איז אויפגעשטאַנען אַ הָמָן הָרָשָׁע און האָט מַלְשִׁין געווען אויף יודען, אַזוי זענען איצט אויפגעשטאַנען אין אויסלאַנד נייע הָמָנִים, נייע רשעים: אַ שטעקקער, אַ דריומאָן, אַליוגער וכדומה, אַזעלכע שונאים, וואָס האָבען זיך אַ נאָמען געגעבען אַנטיסעמיטען און האָבען אָנגעהויבען צו מַלְשִׁין זיין אויף יודען, מומלען וואָס ווייטער אַלץ העכער און שטאַרקער, שרייבען אויף די בלעטער: יֶשְׁנוֹ עַם אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים — בַּאֲשֶׁר סָאיז פאַראַן, זאָגען זיי, אַ פאָלק — זאָל גאָט שומר ומציל זיין — אַזעלכעס, וואָס איז רייכער און קליגער און פעהיגער און מעכטיגער פון אונז אַלעמען, לָכֵן בעדאַרף מען דאָס יאָגען, אַרויס יאָגען און פטור ווערען, אָלא ניט זענען מיר פאַרביי!

און מע האָט זיך גענומען רודפען, יאָגען דעם יודען אויף אַלע וועגען און שטעגען, צונעמען ביי איהם אַלע פרנסות, אָנרייצען, וואַרפען שטיינער, ברעכען טאַפּלים — און נאָך פערשידענע גזירות...

און עס איז געוואָרען אַ „ויצעקו" ווי געוויינטליך ביי יודען, אַז מע הויבט זיי אָן רעכט צו קלאַפען, דעמאָלט דערמאָנען זיי זיך אָן דעם אַלטען יודישען גאָטט, אָן דער אַלטער יודישער תורה, אָן דעם אַלטען יודישען לאַנד — אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וואָס טויג אייך, אונזערע ברידער האָבען זיך אויפגעחאַפּט פאָן דעם זיסען חלום, עס איז געוואָרען ביי אונזערע אויסלענדישע ברידער איין איבערקערעניש: אַריסטאָקראַטען, פּראָפעסאָרען, דאָקטוירים, אַדוואָקאַטען, אַלערהאַנד סטודענטען האָבען זיך אַ וואָרף געטאָן צוריק, צוריק צום אַלטען יודישען גאָט, צום אַלטען יודישען פאָלק, צום אַלטען יודישען לאַנד — צִיוֹן! און עס האָט זיך אויסגעבילדעט אַ חברה „ציוניסטען".

אָט אין דער חברה ציוניסטען געפינט זיך איינער מיט'ן נאָמען דאָקטאָר טהעאָדאָר הערצעל אין וויען.

דאָקטאָר הערצעל איז אַ יונגערמאַנן פון זיבען און דרייסיג יאָהר, איינער פון די געצייכענטע דייטשע שריפטשטעלער, מיטרעדאַקטער פון דער געוויסע וויענער צייטונג „נייע פרייהע פּרעסע", אַ העכסט געבילדעטער מאַנן, איין עכטער אַריסטאָקראַט, אַ רעדנער און אַ דיפּלאָמאַט און דערצו נאָך אַ גביר אויך. לכתחילה האָט זיך דאָקטאָר הערצעל ווינציג וואָס אָנגעקעהרט מיט יודען, ביז די אַנטיסעמיטען האָבען אָנגעהויבען צו גראָבען אויף אונז, אָט דעמאָלט האָט ער ארויסגעזעהען אז יודען שטעהען שמאָל, האָט ער גענומען טראַכטען וועגען דעם אונ

Еврейской исторіи Библіотека академіи наукъ ферлаг

האָט פֿאַר צוויי יאָהרען אַרויסגעלאָזט דאָס געוויסע בוך „דער יודענשטאַט" דאָס הייסט „די יודישע מדינה", וואו ער ווייזט אויס מיט אמתות זמופתים אז יודען קאָנען און בעדאַרפֿען אויסבילדען אַ מלוכה אין ארץ ישראל. דאָס דאָזיגע בוך האָט מרעיש עולם געווען צווישען יודען און כריסטען, און דאָקטאָר הערצעל איז געוואָרען מפורסם אויף דער גאַנצער וועלט.

פֿאַראַיאָהרען איז דאָקטאָר הערצעל געווען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל ביים גרויסען וויזיר (שני למלך), געשמיסט מיט איהם מכח ישוב ארץ ישראל און מכח יודען, אויסגעוויזען, ווי נוטצליך יודען קאָנען זיין דעם טירקיי אין אַלע אופנים. דער גרויס וויזיר האָט איהם פֿאַרגעשטעלט פֿאַר'ן סולטאַן, פֿון וועלכען דאָקטאָר הערצעל האָט בעקומען איין אָרדען.

היינטיגען זומער האָט דאָקטאָר הערצעל אָנגעהויבען אַרויסגעבען אַ גאַזעט פֿאַר די ציוניסטען מיט'ן נאמען „די וועלט", און ערב ראש השנה האָט ער צענויפֿגערופֿען און צוזאַמענגעשטעלט דעם ערשטען יודישען קאָנגרעסס אין באַזעל און דאָרט האָט מען פֿאַרגעלייגט דעם פּלאַן, ווי אַזוי מע זאָל זיך נוהג זיין און וואָס מע זאָל טהון, בכדי מע זאָל אויספֿיהרען דעם הויכען געדאַנק פֿון די ציוניסטען לטובה פֿונ'ם יודישען פֿאָלק.

דער דאָזיגער ערשטער יודישער וועלט קאָנגרעסס, וואָס איז בעשריבען אין אַלע לשונות אין אַלע גרעסטע אויסלענדישע און רוסישע צייטונגען, איז כדאי מע זאָל איהם בעשרייבען און איבערגעבען אויך אין אונזער אָרעמע יודישע שפּראַכע פֿאַרן פֿאָלק, אין זשאַרגאָן.

אָט ווי אַזוי עס דערצעהלט אונז איינער פֿון די 200 דעלעגאַטען (שלוחים), וואָס זענען געווען אויפֿ'ן קאָנגרעסס, אונזער האָכגעשעצטער דאָקטאָר מ. מאַנדעלשטאַם פֿון קיעוו אין זיין שיינעם אויסגעצייכענטען רעפֿעראַט (דרשה) וואָס ער האט אונז אָט דא ניט לאַנג פֿאַרגעטראָגען, אין קיעוו.

„אַז איך האב מיך אויפֿגעזעצט פֿאָהרען קיין באַזעל — אַזוי זאגט דער דאָקטאָר מאַנדעלשטאַם — בין איך דעם אמת זאָגענדיג געווען זעהר בעטריבט און דאס האַרץ איז מיר געווען זעהר שוועהר. נאָר נישט דערפֿאַר איז מיר שוועהר געווען דאס האַרץ וואָס איך בין געווען מסופֿק אינ'ם צוועק פֿון די ציוניסטען, נישט דערפֿאַר וואס איך האָב נישט געגלויבט אָן דער אידעיע (געדאַנק) פֿון ישוב ארץ ישראל, ווי יענע פֿון אונזערע קלוגעטשקע, וואס חכמהן זיך און זאָגען, אַז סאַיז אַזוי מעגליך

צו בעזעצען יודען אין אָרץ ישראל, ווי עס איז מעגליך לְמָשָׁל צו בעזעצען זיי אויף דער לְבָנה — ניין!

נאָר דערפאַר איז מיר געווען שוועהר דאָס האַרץ, ווייל מיר איז בעקאַנט די ביטערע פינסטערע לאַגע פון מיינע ברידער אָט דאָ, וואו אונז געפינט זיך אַסך מעהרער אַלס אומעדום.

פון איין זייט אָרעמע לייט נעבעך, קַבְּצָנִים, עניים ואביונים, פערוויסט און פערחשֶׁכְּט פון פינסטערניש, פון דַחקות און פון נויט, וואָס ווערען אויסגעריסען און פערשוואַרצט איבער'ן שטיקעל ברויט אַזוי ווייט אז איינינע האבען שוין אויפגעהערט צו דענקען, צו טראַכטען איבער דעם און אויפגיהערט צו פיהלען דאס שלעכטקייט...

און פון דער אַנדערער זייט אַ היבשער קלאַסס יודען פערמעגליכע, וואָס ווילען ווייט נישט קוקען און זאָגען, אז זיי זענען שוין יוצא דאַמיט וואָס זיי האַלטען אויס אייגענע אָרעמע לייט, די שטאָדט-קַבְּצָנִים, וַעֲנִיֵּי עִירְךָ קוֹדְמִין...

און נאָך אַ קלאַסס יודען זענען ביי אונז פאַראַן, וואָס רופען זיך אָן אינטעליגענטען (מַשְׂכִּילִים); דאס זענען אונזערע געבילדעטע, וואָס שעפען חָכְמה און וויסענשאַפט פון אַלע פרעמדע קוואַלען, נאָר נישט פון אונזער אייגענעם יודישען קוואַל; זיי ווייסען די היסטאָריע פון אַלע פרעמדע פעלקער, נאר נישט אונזער אייגענע יודישע היסטאריע; נאָר נישט אונזער אייגענע יודישע ליטעראַטור; דאָס זענען אונזערע אַססימיליאַטאָרען, וואָס ווילען זיך אויסמישען מיט די פעלקער, פאַלען אויפ'ן האַלז, קושען זיך, האָטש מע זאגט זיי: „וואַרט נאר, וואָהין קריכסט דו?...“

אָט פון אַזאַ מין מאַטעריאַל, האב איך מיר געקלעהרט, בעשטעהט אונזער פאָלק און פון אַזאַ מאַטעריאַל איז שוועהרליך צו בויען אַ בנין, שוועהרליך דורכצופיהרען אַזאַ טיפען געדאַנק, אַזאַ הויכע אידעיע. מע בעדאַרף האָבען אונגעהייער גרויסע כחות דערצו — וואו נעמט מען זיי?

אַזוי האָב איך מיר געטראַכט, אז איך בין געפאָהרען קיין באַזעל. אַצונד אז איך בין געקומען צוריק פון באַזעל, קאָן איך אייך זאָגען, ברידער, אז איך האב נישט קיין חָרָטה וואָס איך בין געפאָהרען אויפ'ן קאָנגרעסס. אַדרבא, עס טהוט מיר באַנג, וואָס איהר זענט אויך מיט מיר נישט געפאָהרען, וואָרום אַז איהר זאָלט געווען זיין דאָרטען, וואָלט איהר גלייך מיט מיר אַרויסגעזעהען, אַז יַעֲקֹב לֹא מֵת, סאיז נאָך פאַראַן, ביי אונז, יודען באמת ערליכע, מענשען לייטישע, באמח

געבילדעטע, מיט באמת יודישע הערצער, יודען וואָס זענען גרייט זיך מַפְקיר זיין פֿאַר'ן כְּלַל ישראל! — איך האָב עס, זאָג איך אייך, אַרויסגעזעהען בעשיינבאַרליך, אונ מיינע האָפֿנונגען זענען געוואָרן ליכֿטיג!

געקומען קיין באַזעל אויפֿדערנאַכֿט, בין איך אויפֿ'ן אַנדערן טאָג אין דערפֿריה געגאַנגען אין דער קאַזינא, דאָס איזט איין זאַל וואָס געהער צו דער שטאָדט, אין דעם זאַל האָט דער קאָנגרעסס זיך בעדאַרפֿט צענויפֿזאַמלען.

די שטאָדט באַזעל האָט אויסגעזעהען יום־טובדיג, אויף אַלע גאַסען זענען געווען אויסגעקלעבט אַפֿישען מיט גאַנץ גרויסע אותיות: „צִיוֹנִיסְטֶעְנְקָאנְגְרֶעסס!", אין דעם זאַל אַז איך בין אַריינגעקומען, האט זיך מיר פֿאָרגעשטעלט אַזאַ מין אינטערעסאַנטנעס בילד:

אין אַ גרויסען שיינעם זאַל, פֿיין מעבלירט, זענען געשטאַנען רעדלעכֿווייז פֿערשידענע קלאַסען מענשען שַבָּת'דיג אָנגעטהון אין פֿערשידענע קליידער: דער אין אַ פֿראַק מיט אַ ווייסען שניפס, דער אין אַ שוואַרצען ראָק, דער אין אַ לאַנגער חסידישער קאַפאָטע מיט אַ סאַמעטען יאַרמעלקעלע, דער אָנגעטאָהן ווי אַ טערק מיט אַ שלייער אויפֿ'ן קאָפּ.

עס פֿאַרשטעהט זיך אז דאָס זענען געווען לויטער יודען פֿון פֿערשידענע לענדער (אַחוּץ 5 כְּרִיסטען וועלכֿע מיר וועלען דערמאָנען שפּעטער), אונ אויף די אַלע יודען איז געווען אָנגעצייכֿענט אויפֿ'ן פָּנים עפּיס אַזעלכֿעס, וואָס איז שווער צו בעשרייבען, איבער געבען אין ווערטער.

אויך פֿון אויבען די גאַלעריע איז געווען אָנגעשטויסען מיט מענשען, מאַנסביל'ן אונ ווייבער, אַיינוואָהנער פֿון באַזעל אונ יודען וואָס זענען זיך צענויפֿגעפֿאָהרען פון דער שווייץ.

אין דער רעכֿטער האַנד איז געשטאַנען אַ לאַנגער טיש, אַרום וועלכֿען עס זענען געזעסען די שרייבערס וואָס זיינען געשיקט געוואָרען פון אַלע גרעסטע גאַזעטען אין דער וועלט, בִּכְדֵי זיי זאָללין מיטטהיילען פֿון דעם קאָנגרעס.

גלייך אַקעגען דער טיר איז געווען צוגעקליבען אַ בימָה פֿאַר'ן קאָמיטעט מיט די פּרעזידענטען.

9 אַ זיינער, אז עס איז אריינגעקומען דער פּרעזידענט (דאָקטאָר הערצעל) מיט'ן וויצעפּרעזידענט (דאָקטאָר מאַקס נאָרדאוי) מיט די איבריגע אויסגעקליבענע צום קאָמיטעט, האָט זיך דער עולם אויסגעזעצט אויף די ערטער אונ אין זאַל האָט געהערשט אַ שטילשווייגעניש.

צום אַלעם ערשטען איז אויפגעשטאַנען דער דאָקטאָר ליפּא פון יאַסי, דער עלטעסטער פון אלע ציוניסטען אַ גרייזגרויהער מאַנן פון אַ יאָהר עטליכע און זיבעציג און האט געעפענט דעם קאָנגרעסס מיט עטליכע קורצע ווערטער און האָט פאָרגעלייגט מע זאל שיקען אַ דעפעש מיט אַ דאנק פונ׳ם קאָנגרעסס צום סולטאַן פיר זיין רחמנות און גוטהערציגקייט צו די יודען אין זיין לאנד. באלד נאכדעם איז אויפגעשטאנען דער פרעזידענט דאָקטאָר הערצעל און האָט אָנגעהויבען בְּזֶה הַלָּשוֹן:

„געעהרטע פערזאַמלונג! אלס איינער פון די צענויפרופער פונ׳ם קאָנגרעסס האב איך די עהרע אייך צו בעגריסען מיט עטליכע ווערטער. מיר האָבען אין גאנצען דריי טאָג צייט און ארבייט איז פאַראן אַסַף, לכן איז נאָטהיג דאס יעדער פון אונז זאל רעדען בְּקִצוּר.

עס שטעהט פאַר אונז פאָהר זעהר א גרויסע ארבייט, א גרויסער בִּנְיָן בעדארף דא געבויעט ווערען און אונז איז באשערט צו לייגען דעם ע ר ש ט ע ן שטיין.

דער עִנְיָן איז אזוי הויך און די זאך איז אזוי גרויס, אז מע וועט קוים קאָנען עטוואס רעדען דערפון.

קודם כֹּל וועלען מיר זיך דא בעקאנען מיט דער לאַגע פון אונזערע ברידער בְּכלַל אין אלע לענדער.

די דאָזיגע לאגע איז זעהר ניט פרייליך! דער ניינצעהנטער יאהר הונדערט וואָס האָט בעווייזען אזוי פיל חִדוּשים און אויפטהועכצען, האָט נישט געקאָנט בעווייזען אזא נֶס, אז די פערשאָלטענע יודישע פראגע זאל שוין אמאָל בָּטֵל ווערען און מע זאל אויפהערען צו טהון מיט די יודען.

דער אנטיסעמיטיזם, דאס הייסט די שנאה צו די יודען, האָט אונז געפאַקט פונקט אין דער צייט, ווען מיר האָבען נאָר וואָס אנגעהויבען רעכענען זיך פאַר שטיקלעך מענשען אויף דער וועלט, און ער האט אונז פאַרטריבען צוריק אהיים, קיין ציון.

ציוניזם בעדייט: אומקעהרען זיך צוריק צום יודישען פאָלק, איידער מיר וועלען זיך אומקעהרען צוריק אין דעם יודישען לאנד.

ציוניזם האָט דאָ בעוויזען אַ נֶס: ער האָט צענויפגעבונדען אלע יודען פון אלע לענדער און פון אלערליי קלאסען מענשען.

דאס אליין איז א בעווייז (אויב מע דארף דאס נאך בעווייזען) אז יודען זענען א פאָלק, א נאציאָן.

דעריבער זאָל זיך אונזער קאָנגרעסס פאַרנעמען קודם כֹּל דאַמיט

אז אונזער נאציאָנאַל גייסט (יודישער געפיהל) זאל אויפגעהויבען ווערען, מיר זאָלען זיך ניט שעמען מיט דעם וואָס מיר זענען יודען אונ האַלטען הויך אונזער יודישען פאָהן.

שוין פריהער מיט 15 יאָהר האָבען זיך די חובבי ציון אָפּגעגעבען מיט דעם עניָן פון ישוב אָרץ ישראל אונ האָבען געגרונדעט קאָלאָניעס אין פאַלעסטינא. דאָס איז אָבער געווען איין אָנהויב.

נאך אונזער מיינונג באדארף יעטצט זיין דער עניָן פון ישוב אָרץ ישראל אַסך ברייטער, אונ אז מיר וועלען זיך נוהג זיין ווייטער אַזוי ווי ביז אַהער, דאס הייסט אז מיר וועלען זיך ווייטער אויך אזוי אַריננגעבָהנען קיין אָרץ ישראל, ווי מיר האָבען זיך געגעבָט ביז אַהער, וועלען מיר ווינציג וואס אויס שפּילען.

אונזער מֵיין איז אנדערש: נישט אַריננגעבָהנען זיך ווילען מיר קיין אָרץ ישראל, נאר אָפּען, דורך אַ פערגלייכונג מיט'ן סולטאן, איהם בעווייזען אויף וויפיל אונזער בעזעצען זיך אין פאַלעסטינא איז נוטצליך אי פאַר דער מדינה אי פאַר דער מלוכה אין אַלע אופנים, הֵן אין געלד הֵן אין הַשְׂכָּלָה, הֵן אין אנדערע זאכען.

דערפון איז צופאַרשטעהן אז מע בעדארף דערפון רעדען גאַנץ ערענסט, אונ בְּכָדֵי מיר זאלען בעקומען נאמנות ביי אַלע מלוכות אונ פעלקער, מוזען מיר רעדען אָפענטליך, פראַנק אונ פרייה, גאָר נישט מורא האבען, דענן די יודישע פראַגע איז בֶּאֱמֶת טאקי אַ גרויסער אומגליק אין איניגע לענדער פאר די פעלקער גופא, וואָס וואָלטען שוין אַליין גערען פטוּר ווערען פון איהר!

מיר מיינען נישט דווקא אַלע יודען מיט אַ מאל אריבער פיהרען פון אייראָפּא קיין פאַלעסטינא; נאר לאז מען אונז ערלויבען פרייה צו באזעצען זיך אין דעם לאנד ציון, וועט גיך בָּטל ווערען דער אנטיסעמיטיזם אויך אין אנדערע לענדער, אונ עס וועט נעמען אַ סוף מיט דער יודעשער פראַגע.

נישט דאס בעדארף אונז אינטערעסירען, וואס דאָ, אין חוץ לאָרץ, וועט ווערען ווינציגער יודען; אונז בעדארף אַסך מעהר אינטערעסירען, אז דאַרטען, אין אָרץ ישראל, זאל זיין מעהרער יודען, דעמאלט וועט אונז אומעדום זיין בעסער.

צִיוניזם — דאס איז אזא עניָן, וואָס קיינער קאָן געגען איהם גאָר נישט האָבען; סאי די גוטע פריינד, סאי די שונאים בעדאַרפען אונז אַדְרַבָּא מיט העלפען, ווי ווייט מעגליך סימפאטיזירען (מיטפיהלען).

דאָס וואָס פערלאנגט איין מענש. דאס קאָן אונטערגעהן אונ

בָּטל ווערען; אבער דאָס וואָס פערלאנגען אַסך טויזענדער, מילליאָנען, אַ גאַנצעס פאָלק — דאָס קאָן נישט אָפּלויפען גלאַט אזוי.

דאַריבער בעדאַרפען מיר זיך תּמיד האַלטען איינס, אונ בְּכָדֵי מיר זאָלען זיך ניט פערנאַנדערלויפען דער אַהין דער אַהער, בעדאַרף אונזער ציוניסטען־קאָנגרעסס זיין אונזער שטענדיגער מֶרכּז, אונזער עֶנְטֶר. מיר דאַרפען זיך אַלזאָ אָפּטער צוזאַמענקלייבען בכדי מיר זאָלען אונזער פאָלקסאידעיע, אונזער רַעיון דורכפיהרען.

אַצינד זענען מיר אָט דא אין באַזעל — וואו וועלען מיר זיין איבער אַיאָהר אין דער צייט? — — —"

די רעדע פינ'ס דאָקטאָר הערצעל האָט אַרויסגערופען ביים עולם גרויס הִתְפַּעֲלוּת מיט פיל בראַוואָ־פּאַטשעריי אונ אויף דער בימה האָט זיך בעוויזען דער וויצעפּרעזידענט דאָקטאָר מאַקס נאָרדאוי.

ווער איז דער מאַקס נארדאוי?

דאָקטאָר מאַקס נאָרדאוי פון פאַריז איז איינער פון די בעריהמטעסטע שריפטשטעלער אין אייראָפּאַ. זיינע ווערק זענען איבערזעטצט אין אַלע שפּראַכען אונ ברייננגען איהם אַיין פיל כּבוד אונ פיל געלד. ער שטאַמט אַרויס פון די גולי ספרד, פון די אַרויסגעטריבענע פון שפּאַניען, אונ איז אַ רָב'ס אַ זוהן. ביז דער לעצטע צייט האָט די וועלט גאָר נישט געוויסט אַז דער דאָזיגער וועלט בעריהמטער נאָרדאוי איז אַ יוד, חאָטש ער אַליין האָט זיך דאַמיט קיין מאָל נישט בעהאַלטען אונ נישט געשעמט זיך. „איך בין געווען — זאגט נארדאוי אַליין אויף זיך — אַ לאַנגע צייט ווייט פון יודען אונ יודישע ענינים; נאר דער אַנטיסעמיטיזם האָט מיך געמאַכט פאַר אַ ציוניסט אונ איך האַלט מיך שטאָלץ מיט מיין פאָלק אונ מיט מיין לאַנד!"

אַז מאַקס נארדאוי איז אַרויף אויף דער בימה האָט דער גאַנצער עולם געפּאַטשט בראַוואָ אויף עטליכע מינוט אונ נאכדעם האט ער אָנגעהויבען זיין גלענצענדע פּראַכטפאָלע רעדע אונגעפעהר מיט די דאָזיגע ווערטער:

„פון די ידיעות וואָס די דעלעגאַטען (שלוחי הקהילות) וועלען אייך דאָ פאָרלעזען, יעדער פון זיין לאַנד, איבער דער לאַגע פון אונזערע ברידער צווישען די פעלקער, וועט איהר אַרויסזעהען אַז די לאַגע איז — שרעקליך!

איהר וועט זיך דערפון קאָנען אָפּמאָלען אַ בילד, וועלכעס מע וועט

בעדאַרפֿען אַ נאָמען געבען „יודענטום", דאס הייסט יודישע צרות.

יודענטום! יודישע צרות! דאָס איז נישט גלאַט אַזוי נויט, סתם צרות, דאָס זענען בעזונדערע, יודישע צרות!

פֿאַראַן צווייערליי צרות אויף דער וועלט: צרות גשמיות (זאַכליכע, מאַטעריעלע) צום ביישפּיל: אָרעמקייט, דחקות, קראַנקהייט, הונגער, קעלט וכדומה, און צרות רוחניות (זיטליכע, גייסטליכע) צום ביישפּיל: אומכבוד, בזיונות, פֿערדראָס, אינווייניגסטע פֿערבאָרגענע יסורים.

אויסערדעם, וואָס יודען האָבען גלאַט צרות, צרות גשמיות, ווערן אויסגעריסען פֿאַרן שטיקעל ברוט, איבערהויפּט דאָרט וואו זיי געפֿינען זיך אין די מילליאָנען, האָבען זיי נאָך אויסער דעם זייערע איינענע יודישע צרות, וואָס קיין אומה ולשון קאָן דאָס נישט האָבען.

דאָס זענען די צרות רוחניות, די זיטליכע ליידען, וואָס יודען טראָגען איבער אומעדום און אפילו אין די לענדער, וואו זיי זענען שוין כּלומרשט לייטענגלייך, דענן די אַלע רעכטע, וואָס דאָס געזעטץ האָט זיי געשיינקט, איז נאָר אויף פּאַפּיר. אין תוך אַריין אָבער גיט מען זיי אָנצוהערענעם אויף יעדען טריט און שריט אַז זיי זענען יודען...

. . . . . .

פֿון רומענען מיט זיין ¼ מילליאָן יודען הערען מיר עפּיס ניט אַזעלכע גוטע בשורות. זיי ווייסען פֿון פּאָגראָמען און פֿון אַלע גוטע זאַכען. אַ גרעסטער טהייל פֿון זיי זענען אָרעמע לייט, עניים ואביונים, וואָרום מע האָט אָפּגענומען ביי די יודען אַלע פּרנסות, אַלע מיטלען צום לעבען.

שרעקליך איז די לאַגע פֿון אונזערע ברידער אין גאַליציען! פֿון אַכטמאָל הונדערט טויזענד יודען, וואָס געפֿינען זיך דאָרט, זענען 70% אָרעמע לייט, וואס געהן איבער די הייזער.

אויך אין עסטערריך איז די לאַגע פֿון די יודען גאָר נישט אַזוי גלענצענד, ווי מע מיינט. פֿון 25 טויזענד יודישע פֿאַמיליען וואָס געפֿינען זיך אין וויען, זענען 15 טויזענד נישט אומשטאַנד צו צאָהלען שטייער. די אַנטיסעמיטען אַרבייטען מעשים, עס ווערד וואָס אַ טאָג ערגער און ערגער!

אין בולגאַריען אויך דאס איינענע: אַלע רעכטע אויף פּאַפּיר און קיין רעכטע אויף דער אמת. נויט און עלענד אָהן האָפֿנונג אויף בעסערס.

אין אונגאַרען איז די לאַגע פֿון די יודען אפילו בעסער אַלס

אין אַנדערע לענדער; נאָר עס ליגט דאָרטען אַ שנאָה צו די יודען טיף פֿערבאָרגען, און מע בעדאַרף נאָר אַ געלעגענהייט, דאָס פֿייער זאָל אַרויסשפּרינגען.

פֿון מאַראָקקאַ און פּערסיען איז ניטא וואָס צו רעדען. פֿון דאָרטען הערט מען שוין מעהר ניט, אַז יודען זאָלען זיך בעקלאָגען, רענן זיי זענען שוין מיט די צרות אַזוי געוואָהנט, אַז נאָר זעלטען־זעלטען, ווען עס דערלאַנגט זיי שוין גאָר ווייט, הערט זיך פֿון דאָרטען אַ קול, וואָס צערייסט דאָס האַרץ אויף שטיקער!

אַלע יודען צוזאַמען אין די אויסגערעכענטע לענדער טרעפֿען אָן ביז 7 מילליאָן.

7 מילליאָן נְפָשׁוֹת אָהן מענשליכע רעכטע, 7 מילליאָן מענשען אָרעמע, עלענדע, אונטערדריקטע, דערשלאָגענע, מיינסטענטהייל קבצנים, עניים ואביונים אָהן אַ שום האָפֿנונג אויף בעסערס!

און אין די לענדער, וואו די יודען זענען אַסך וויניציגער, האָבען זיי זיך אפֿילו זייער פּרנסה, זייער שטיקעל ברויט מיט וויניציגער בזיונות און מיט וויניציגער יסורים. נאָר לעבט דענן דער מענש נאָר מיט ברויט אַליין? לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם, — יעדער מענש וויל זיין מענשענגלייך, עס איז אָבער אומזאָנסט. דענן דאָרט וואו געזעצליך (לויט דעם זאַקאָן) איז דער יוד פֿריי, איז דאָס פֿאָלק קעגען איהם. „איך בין אַמענש, שרייט נעבעך דער יוד, אַמענש גלייך מיט אַלע מענשען"! ענטפֿערט מען איהם: „ניין, דו ביזט אַ יוד!!..."

איך מוז דאָס ביטערסטע וואָרט אַרויסזאָגען: די פֿעלקער, וואָס האָבען עמאַנסיפּירט, אויסגענלייכט די יודען און אונז כְּלוּמָרשט געגעבען אַלע רעכטע, האָבען דאָס געטאָן נישט ווייל זיי האָבען אַנערקענט אַז דאָס קומט אונז, נאָר צו ליב דער מאָדע; עס איז אַרויסגעקומען אַנייע מאָדע: עמאַנסיפּאַציע — דאָס הייסט אַלע זאָלען זיין גלייך.

די דאָזיגע מאָדנע עמאַנסיפּאַציע האָט אונז געטאָן נישט אַזאַ גרויסע טובה; זי האָט איבער געאַרבעט דעם כּאַראַקטער פֿונ'ם יודען ביז גאָר.

פֿריהער, אַז דער יוד האָט זיך געפֿיהלט פֿרעמד צווישען די פֿעלקער, איז ער זיך געווען אַ פֿאָלק פֿאַר זיך, איין עַם לְבָדָד יִשְׁכּוֹן; האָט זיך געהאַט זיין אייגען וועלטעל, זיין געטטאָ[1]), זיין בית המדרש,

---

[1]) געטטאָ — אַ בעזונדערע גאַס פֿון יודענסוועגען, וואָס נור דאָרטען האָבען יודען געמעגט וואָהנען. לויט די גזירות פֿון פֿאַרצייטען.

וואָס איז ביי איהם געווען טהייערער פון אַלסדינג. דאָ איז ער זיך געווען אַ בעל הבית פאַר זיך; דאָ האָט ער זיך אַרויסבעוויזען מיט זיין לומדות, מיט זיין צדקה, מיט זיינע מעשים טובים, — וואָס האָט ער זיך אָנגעקעהרט מיט די פעלקער? ער האָט זיי געהאָרכט ווי דעם פאַר אַ יאָהריגען שניי!

נו, איז געקומען די עמאַנסיפאַציע, דאָס הייסט וואָס אויף פאַפיר האָט מען זיי געשיינקט אַלע רעכטע, געמאַכט גלייך מיט אַלע פעלקער, — עס איז געוואָרען אַ יום טוב אויף אַלעמען; סאַי יודען סאַי פריסטען האָבען זיך געפריידט; מען איז פשוט פאַרשפּורט געוואָרען און יודען האָבען זיך שוין כּמעט גאָר אין גאַנצען פערגעסען...

פלוצים — האָט אויסגעבראָכען דאָס פייער פונ'ם אַנטיסעמיטיזם און יודען האָבען דערזעהען דאָס שיינע אויפשריפט: יודען איז דער איינטריט פערבאָטען, דאָס הייסט: אַהער לאָזט מען ניט אַריין!...

און יודען האָבען זיך אויפגעהאַפט פונ'ם דאָזיגען זיסען שלאָף; און ווי שרעקליך איז געווען די לאַגע, אז זיי האָבען דערזעהען, אז פון זייערע יודישע ברידער זענען זיי געוואָרען ווייט, אָפּגעריסען און פרעמד, און די פריסטליכע ברידער זאָגען זיך אָפּ, ווילען זיי נישט קענען!

פון דער אַלטער יודישער גאַס, פון דער געטטאָ, זענען זיי אַוועק, און דאָס נייע פאַטערלאַנד נעמט זיי ניט אָן!

די שונאים האָבען אזוי פיל אָנגערעדט אויף זיי, אזוי פיל געהאַט צו טהון מיט די יודען, אז יודען אַליין האָבען אָנגעהויבען צו גלויבען, אז זיי זענען אַ פאָלק דורכאויס מיט חסרונות, אז אַ יוד איז איין אויסוואָרף פון דער נאַטור!

און יודען האָבען אָנגעהויבען צו שעמען זיך מיט'ן נאָמען יוד, האָבען פאַרלאַהרען אַלסדינג, פאַרלאָהרען בטחון, פאַרלאָהרען אמונה; אופגעהערט האָפען, אויפגעהערט גלויבען...

איינינע זענען גאָר אַוועק פון אונז, אַוועק אין גאַנצען, אויס־געביטען דאָס רענדעל, און אָבער דאָרט אויך נישט געפונען דאָס וואָס זיי האָבען געזוכט...

עס האט זיך אַלזאָ אויסגעבילדעט ביי אונז אַ נייער מין אַרט מאַרראַנען, אנוסים ווי פאַרצייטען אין שפּאַניען [1]).

---

[1]) מאַרראַנען איז אייגענטליך דער טייטש „פערשאָלטענע". מיט דעם נאָמען האָבען די פריסטען גערופען יענע יודען אין שפּאַניען, וואָס האבען זיך געטויפט על פי גוויט און בסוד געהאלטען דעם יודישען גלויבען.

דער חלוק צווישען זיי איז נאָר אין דעם, וואָס די פאַרצייטיגע מאַרראַנען זענען געווען געצווינגען, בְּאוֹנֶס, און דערום האָבען זיי זיך אין קעלערס באַהאַלטען און דאָרט פלעגען זיי גאָט בעטען. די איצטיגע מאַרראַנען שַׁיידען זיך אַליין אָפּ פון אונזער פאָלק, נאָר אָהן גלויבען, אָהן האָפנונג אויף בעסערס, נאָר מיט פערדראָס, מיט אַ שֹׂנאָה טיעף־טיעף אין האַרצען;...

עס נעמט מיך אָן אַ פחד אַז איך נעם אויפ'ן קאָפּ אָט די דאָזיגע אומגליקליכע היינטוועלטיגע מאַרראַנען!

אָט דאָס איז די זיטליכע „יודענווט", אָט דאָס זענען די צרות רוחניות, אונזערע בעזונדערע יודישע צרות, וואָס זענען פיל ערגער פון אונזערע אַלע זייטיגע יסורים און צרות, און אָט דאָס איז די אָמתע לאַגע פון אונזערע ברידער צווישען די פעלקער ביים סוף פונ'ם ניינצעהנטען יאַהרהונדערט!".

„עס וועט זיין אַ גרויסער חֶטָא — זאָגט ווייטער מאַקס נאָרדאוי, נאָכדעם אַז ער רעכענט זיך אָפּ מיט די שונאים די אַנטיסעמיטען און בעצאָהלט גוט פערבייגעהענדיג אונזערע גבירים די מיליאָנערן, וואָס שטעהען פון דער ווייטען און ווילען נישט רעטען דאָס אָרעמע פאָלק. — עס וועט זיין אַ גרויסע עַוְלָה, אַ חטא אויף אַלעמען, אויף אַלע פעלקער, אַז מע וועט זיך ניט אַרומקוקען בעצייטענס אויף דעם אומגליקליכען יודישען פאָלק, וואָס שרייט צו הילף שוין אַזוי פיעל הונדערטער יאָהרען, אַ פאָלק מיט גוטע זיטען און מיט גוטע פעהיגקייטען, וואָס שונאים אָפּ'ו קאָנען דאָס ניט אָפּלייקענען, אַ פאָלק, וואָס וואָלט געקאָנט נאָך פיעל נוטצען ברייגען דער וועלט!

אַז די לאַגע פונ'ם דאָזיגען פאָלק איז ביטער און פינסטער און פאַרערט הילף און וואָס צום גיכסטען — דאָס האָבען מיר געזעהען; און אַז מע בעדאַרף בעווייזען אַ דֶרֶך, געפינען עפּים מיטלען דערצו — דאָס איז די אויפגאַבע פונ'ם קאָנגרעסס".

איך בין גאָר ניט אומשטאַנד — זאָגט דער דאָקטאָר מאַנדעלשטאַם — אייך איבער צוגעבען דעם איינדרוק, וואָס האָט געמאַכט מאַקס נאָרדאוים רעדע אויפ'ן גאַנצען עולם. דער זאַל איז געוואָרען אַ רוישענדער ים. עס איז נישט געווען איין מענש, וואָס זאָל בלייבען נישט בעריהרט פון

די פּלאַמפּייעריגע רייד, וואָס האָבען זיך געגאָסען ווי בוימעל, געשאָטען ווי פערעל. גוטע פריינד האָבען געוויינט; שונאים זענען געווען פערגאַפּט.

נאָרדאוי האָט אויפגעטאָן אַ גרויסע זאַך: ער האָט אַרויסגעזאָגט גאַנץ אָפענטליך, פאַר דער גאַנצער וועלט, אַלסדינג וואָס מיר טראָגען אין האַרצען שוין מעהר אַלס אַכצענהונדערט יאָהר!...

* *
*

נאָכדעם האָבען די דעלעגאַטען גענומען פאָרלעזען, איטליכער פון זיין לאַנד, איבער די לאַגע פון די יודען אין פערשידענע לענדער: דאָקטאָר זאַלץ פון גאַליציען, — מיסטער האַאַז פון איינגלאַנד, — זשאַן באַאַר פון פאַריז, — דאָקטאָר פינעלעס פון רומעניען, — דאָקטאָר מינץ פון עסטעררייך אונגאַרען, — דאָקטאָר שויער פון דייטשלאַנד, — פּראָפעסאָר בעלקאָווסקי פון בולגאַריען, — אַדם ראָזענבערג פון אַמעריקא, — דאָקטאר בירנבוים, דאָקטאר פאַרבשטיין און אַנדערע, און ערשט אויף מאָרגען האָט מען פאָרגעלעזען דאָס פּראָגראַם (די תַּקָּנוֹת) פון די ציוניסטען, וואס דער קאָמיטעט האָט אויסגעאַרבעט.

אָט דאָס זענען די תַּקָּנוֹת פון די ציוניסטען:

דער ציוניזם באַגעהרט צו גרונדען אַ פּלאַטץ, וואָס זאל זיין רעכט געוואָהרענט, פאַר'ן יודישען פאָלק, אין אָרץ ישראל.

און בכדי מע זאל גרייכען צום דאָזיגען הייליגען צוועק האָט דער קאָנגרעסס בְּרָעָה די דאָזיגע מיטלען:

א) ביסלעכווייז בעזעצען דאָס הייליגע לאַנד מיט יודישע ערד אַרבייטער, בְּעֲלֵי מלאכות און סוחרים.

ב) בעהעפטען דאָס גאַנצע יודענשאַפט דורך חֶבְרוֹת אומעדום, און אין יעדען אָרט לויט די געזעטצע פונ'ם לאַנד.

ג) שטאַרקען דאָס נאַציאָנאַלגעפיהל פונ'ם יודישען פאָלק.

ד) מאַכען די ערשטע טריט אויף צו בעקומען רְשׁוּת (ערלויבונג) פון די מלוכות, זיי זאָלען מַסְכִּים זיין צו דעם געדאַנק פון די ציוניסטען.

אויך איז אויסגעאַרבעט געוואָרען אייפ'ן קאָנגרעסס אַ פּלאַן ווי אַזוי מע זאָל איינפיהרען (אָרגאַניזירען) די חֶבְרָה ציוניסטען, אויף די דאָזיגע אופנים.

1.

דער צענטר פֿון די ציוניסטען איז דער קאָנגרעסס, וואָס זאַמעלט זיך צענויף אַלע מאָל אין אַיין אַנדער לאַנד.

2.

יעדער ציוניסט, וואָס וויל האָבען אַ דֵעָה ביים אויסקלייבען דעלעגאַטען צום קאָנגרעסס, צאָהלט אַיין בְּרִשְׁיוֹן המלוכה אַלע יאָהר אין דער חברה נ י ש ט ו ו י נ צ י ג ע ר פֿון אַ מַחְצית השקל (אַ האַלבען טאָלער, 40 קאָפּ.) הונדערט ציוניסטען קלייבען אויס אַיין דעלעגאַט.

3.

דער קאָנגרעסס קלייבט אויס פֿון זיך אַ קאָמיטעט אויף דורכֿצופֿיהרען אַלסדינג, וואָס ווערד בעשטימט אין קאָנגרעסס.

4.

דאָס קאָמיטעט זיצט אין וויען אונ בעשטעהט פֿון 23 מיטגלידער (טשלענעס), פֿון וועלכע 5 געפֿינען זיך שטענדיג אין וויען אונ די איבעריגע 18 ווערען אַיינגעטהיילט אין אַלע לענדער: 1 אין עסטעררייך, 2 אין גאַליציען, 1 אין בוקאָווינע, 2 אין דייטשלאַנד, 4 אין רוסלאַנד, 2 אין רומעניען, 1 אין פֿראַנקרייך, 1 אין איינגלאַנד, 1 אין אַמעריקא, 1 אין סערביען־בולגאַריען, 1 אין פּאַלעסטינא, 1 אין די איבעריגע מִזרח־לענדער.

וועגען דאָס פּראָגראַם פֿון די ציוניסטען האָט דער קאָנגרעסס געפֿונען פֿאַר נייטיג, אַז ביז מע וועט נישט בעקומען קיין געזעצליכֿע ערלויבונג פֿונ׳ם סולטאַן, זאָל מען עמיגראַנטען קיין אֶרץ ישראל ניט שיקען אונ דערווייל אויסהעלפֿען די פֿריהריגע קאָלאָניסטען, עס געפֿינען זיך אין פּאַלעסטינא ביז 73 טויזענד יודען אונ, עס איז צו בעמערקען, אַז אֲפִילוּ די חלוקה יודען, וואָס האָבען ביז אַהער אַרויסגעקוקט נאָר אויף אונזערע נדבות, הויבען אָן בעקומען חֵשק צו אַרבייטען אונ שיקען זייערע קינדער אויף די קאָלאָניעס.

אויפֿ׳ן דריטען טאָג האט זיך דער קאָנגרעסס פֿערנומען מיט נאָך פֿיל ענינים פֿון די ציוניסטען, מִכּחַ יודישע שולען אויף צו לערנען לָשׁוֹן הקודש. שטיצען די יודישע ליטעראַטור, יודישע צייטונגען וכדומה.

Ex bibl. univ. Tart.

עס פערשטעהט זיך, אז איטליכער האָט געזאָגט זיין מיינונג, נאָר סוף כל סוף זענען אַלע געקומען צו אַיין שטימונג, צו איין דעה, און וואָס דער קאָנגרעסס האָט געפסקענט, אזוי איז דאָס געבליבען.

אין די לעצטע מינוטען פונ'ם קאָנגרעסס האָט זיך געטראָפען אַזא מין אינצידענט (אַ מעשה).

דער רב פון באַזעל, דאָקטאָר כהן, אַ פרומער יוד (איין אָרטאָדאָקס), איז אַרויף אויף דער בימה, אַלס דעלעגאַט פון אַלע פרומע רבנים אין דייטשלאַנד, און האָט זיך געווענדעט צום קאָנגרעסס בְּזֶה הַלָּשון.

„איך בין ביז יעצט נישט געווען קיין ציוניסט און בין אויך אַצונד נישט אינגאַנצען איבערצייגט. נאָר דער קאָנגרעסס האָט מיר געעפענט די אויגען. איך זעה אַז מיר האָבען די ציוניסטען ניט פערשטאַנען און ניט געשעצט ווי עס געהער צו זיין, ווי אַ רב פון פרומען קלאַסס ווינש איך און האָף, אַז די דאָזיגע נאַציאָנאַל בעוועגונג זאָל זיין איין איבערגאַנג צום רעליגיעזען יודענטהום, דאָס הייסט יודען זאָלען זיין גוט און פרום. דאַריבער וויל איך פרעגען ביים קאָמיטעט: ווי אַזוי זענען די ציוניסטען מיט דער אמונה, מיט אונזער גלויבען? אויב פון דער זייט איז נישטאָ קיין שום סכנה, זאָג איך אייך צו, מיט אַלע מעגליכקייטען צו פאַרברייטען דעם רעיון פון די ציוניסטען צווישען אַלע מיינע פרומע חברים די רבנים אין דייטשלאַנד".

דערויף האָט דאָקטאָר הערצעל געענטפערט:

„איך דאַנק זעהר דעם הערר ראַבינער פאַר זיין אָפענטליכקייט און קאָן איהם גאַנץ זיכער בערוהיגען, אַז די ציוניסטען זענען חלילה נישט קעגען דער אמונה און געבען זיך כלל נישט אָפּ מיט קיין זאַך, וואָס איז שייך צו דער רעליגיאָן..."

און ווייטער האָט דאָקטאָר הערצעל זעהר שיין בעדאַנקט דאָס לאַנד, וואָס האָט אַזוי פריינדליך אויפגענומען דעם קאָנגרעסס, דעם רעגירונגס פרעזידענט וואָס איז געוועזען אויף דער אַסיפה און אויך די פריסטליכע

ציוניסטען, וואָס זענען געקומען אויפֿן קאָנגרעסס: הערען דאָנאַט, מיטשעל, העכלער, באַראָן מאַנטייפֿעל און פּאָלקאָוניק בענטניק, און דאָקטאָר הערצעל האָט אויסגעלאָזט מיט די דאָזיגע ווערטער:

„אין פֿיל ערטער קוקט מען אַרוים אויף די פֿאַנטאַזיעס מיט די נאַרישקייטען וואָס וועלען דאָ געבאָהרען ווערען.

מיר דאַכט זיך, אַז די ציוניסטען האָבען נישט מיט וואָס צו שעמען זיך מיט זייער ערשטען קאָנגרעסס.

מיר האָבען נישט געהאַלטען אונזער פֿאָהן אין קעשענע און האָבען גאַנץ אָפֿענטליך אַרויסגעזאָט אונזער מיין.

עתידות, וואָס עס קאָן זיין, ווייסט דאָך קיינער נישט; נאָר אַז מיר האָבען געבראַכט און וועלען ברענגען אונזער פֿאָלק עטוואָס נוטצען מיט דעם, וואָס מיר קומען זיך צונויף אַלע אויף איין אָרט — דאָס וועט יעדער מודה זיין.

מיר ווילען געבען דעם אָרעמען, דערשלאָגענעם, פֿערוואָגעלטען אַ סאָכע אין האַנד אַריין ער זאָל געהן אַרבייטען, נו בעדאַרף מען פֿרעגען די יודען, וואָס ווילט איהר בעסער: צי זיין אין גלות (אין רומעניען) אויסגעהן פֿאַר אַ שטיקעל ברוידט, צי געהן נאָכ'ן פֿלוג דאָ־ט אינ'ם לאַנד פֿון די אָבות?...

פֿרעגט שוין בעסער ביי זיך אַליין! — — —"

נאָך די ווערטער איז אויפֿגעשטאַנען דער דאָקטאָר מאַנדעלשטאַם און האָט אין אַ שיינע קורצע רעדע בעדאַנקט דעם גאַנצען קאָנגרעסס, און איבערהויפּט דעם גדול בישראל, ווי ער רופֿט אָן דעם דאָקטאָר מאַקס נאָרדאוי, און דעם גרונדער פֿונ'ם קאָנגרעסס דאָקטאָר הערצעל, וועלכער איז אויפֿגעשטאַנען און האָט אויסגערופֿען, אַז דער ערשטער ציוניסטען קאָנגרעסס איז געשלאָסען.

אָט אַזוי האָט זיך געענדיגט דער יודישער וועלט קאָנגרעסס אין באַזעל.

* *
*

— וואָס האָבען זיי דאָ אויפֿגעטאָן אַזעלכס די ציוניסטען?

— און וואָס וועט זיין אַז אַלע יודען וועלען שוין זיין ציוניסטען?

— וואו וועט מען נעמען אַזוי פֿיל געלד אויף צו בעזעצען אַלע יודען אין אָרץ ישראל?

— וואָס זאָגען עפּיס די גבירים?

— מִי וָמִי הַהוֹלְכִים — ווער זענען די פאָהרערס צום פולטאַן?
— און ווען וועט דאָס זיין?
— און ווי אַזוי וועט דאָס זיין?

און נאָך אַסָּך אַזעלכע קשיות וועט אַ יוד פרעגען. עס וועלען זיך געפינען אַזעלכע, וואָס וועלען זאָגען: „עט נו, קאָנגרעסס, נאַט אייך אַ שמעק טאַבאַק, מע וועט רעדען און רעדען און דערביי וועט מען בלייבען!" עס וועלען זיין אויך אַזעלכע, וואָס וועלען מאַכען חזק פונ'ם גאַנצען ענין און וועלען זאָגען:

„ווי געפעלט אייך אַ שטייגער? אָט די „ציוניסטען" ווילען אַראָפּברענגען מָשִׁיחן!..."

אַנדערע וועלען נאָך ווערען שטאַרק אויפגעטראָגען, גלייך ווי מע וואָלט זיי דאָ קאַלי געמאַכט אַ יַריד: „הולטייעס אַביסעל! אַפּיקורסים! זיי ווילען מְקַרֵב זיין דעם קֵץ!..."

בעדאַרף מען אַלזאָ אונטערפיהרען אַ חֶשבּון פון אַלסדינג, וואָס מיר האָבען דאָ גערעדט און ענטפערען איטליכען אויף זיינעם.

„אַז איהר וועט מיך פרעגען — זאָגט דער דאָקטאָר מאַנדעלשטאַם — וואָס פאַר אַ נוטצען האט אונז געבראַכט דער קאָנגרעסס אין באַזעל און וואס האָבען מיר דערפון? וועל איך אייך ענטפערען: אַסָּך מעהר וויפיל מיר האָבען ערוואַרטעט!

קודם כּל האָבען מיר אַרויסגעטראָגען די אומגליקליכע יודישע פראַגע אויף דער גרויסער ליכטיגער וועלט. מיר האָבען אָפענטליך, בְּפַרְהֶסיה אַרויסגעזאָגט אַ פּראָטעסט קעגען די רשעים די אַנטיסעמיטען; מיר האבען געזאגט וואָס מיר מיינען און וואס מיר ווילען, און דווקא הויך בְּקול רָם, אַזוי אַז אַלע זאָלען הערכען, נישט ווי ביז אַהער, וואס מיר פלעגען שרייבען און שרייבען און טאַקי אַליין מחילה לייענען.

די וועלט האט זיך, נישטקשה, צוגעהערט צו אונזערע ווערטער, אויסגעהערט מיט קאָפּ און טאַקי געטראַכט מִכֹּחַ דעם.

עס איז פול דערמיט אַלע גרעסטע אייראָפּעיִשע בלעטער און צייטונגען; אַלע פריינד און אַלע שונאים שמיסען דערפון גאַנץ ערענסט, שוין נישט מיט לְצָנוּת ווי ביז אַהער.

מע האט דערזעהען, אַז עס ריהרט זיך ביי אונז איין אבר, אַז יודען זענען נישט עפּיס גלאַט אַזוי שלעפּערס, ציגאַנער אָן אַ שום נאַציאָנאַל געפיהל.

די יודען אויפ׳ן קאָנגרעסס האבען זיך נישט געשעמט און נישט פֿערענטפֿערט זיך פֿאַר׳ן געעהרטען פּובליקום, וואס זיי זענען, איך בעט איבער אַייער כּבוד, יודען...

אונזערע מיטלען זענען נישט געווען אַזעלכֿע ווי ביי אונזערע שונאים; מיר האָבען נישט געשענדט און ניט געזידעלט קיינעם: מיר האבען נישט דערצעהלט קיין בָּבָא מַעֲשׂיוֹת, מיר האבען גערעדט ערענסט און פֿונ׳ם טיפֿען האַרצען און איך בין איבערצייגט, אַז וואָס ווייטער און טיפֿער אונזער געדאַנק וועט גרויכֿען אין אונזער פֿאָלק אַריין, וועט דער עִנְיָן פֿון ציון זיין נישט נאָר אונזער פֿראַגע, נאָר דאָס וועט זיין אַ וועלט פֿראַגע ביי אַלע פֿעלקער אין אַלע מדינות.

אויך האָבען מיר זיך אַליין איבערצייגט, אַז מיר זענען אַ פֿאָלק, אַ נאַציאָן, וואָס קאָן האָפֿען, אַז עס זאָל זיין אַ מאָל אַ פֿאָלק פֿאַר זיך און ביי זיך, דענן די צענויפֿגעפֿאָהרענע קיין באַזעל פֿון אַלע עקען פֿון דער וועלט, זענען דאָך פֿון אַלערליי קלאַסען מענשען מיט אַלערליי געדאַנקען און פֿערשטאַנדען, און דאָך איז מען געווען אַלע מיט אֵיין רַעיון און מיט איין רָצון — „ציון!"

צווישען דעם דאָקטאָר מאַקס נאָרדאוי און דעם חסיד פֿון טאַרנאָוו מיט דער לאַנגע קאַפּאָטע איז דאָך עפּיס אַ גרויסער חִלוּק אין אַסַךְ אופֿנים; זיי זענען דאָך אייגענטליך ווייט איינס פֿונ׳ם אַנדערען כִּרְחוֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב; נאָר דאָרט, אין באַזעל, האָבען זיי זיך אֵיינער דעם אַנדערען רעכֿט פֿערשטאַנען און זיך געפֿיהלט גאַנץ נאָהענטע ברידער, דערפֿאַר וואָס זיי זענען ביידע יודען. גלייך עלענדע, גלייך גערוֹדֶפֿטע, גלייך געשלאָגענע, דער אין אַזאַ אופֿן, דער אין אַ אַנדער אופֿן.

און אַז מיר האָבען זיך שוין רעכֿט איבערצייגט און בעוויזען אויפ׳ן קאָנגרעסס אִי זיך אִי אַלעמען, אַז אַססימילירען זיך, דאָס הייסט אויסמישען זיך מיט די פֿעלקער, איז פֿאַר אונז קיין שום פּלאַן נישט און דאָס וועט קיין מאָל ניט זיין, און דאָס לעבען אונזערס איז קיין לעבען נישט, וואָרום מע קאָן אונז נישט ליידען, בעדאַרף מען דאָך אַלזאָ זוכֿען ערגעץ אַיין אייגען שטיקעל ערד אין אַזאַ לאַנד, וואו מע זאָל אונז יאָ קאָנען ליידען און וואו מיר זאָלען קאָנען האָבען אַ קִיום, — און וואו האָט איהר אַיין אַנדער לאַנד פֿאַר יודען ווען ניט אֶרץ ישׂראל?...

מע בעדאַרף נאָר זעהען דערוויילע, אַז דער געדאַנק זאָל זיך פֿערברייטען און טיף אַיינגעוואָרצעלט ווערען ביי אונזער פֿאָלק, בכדי דער רַעיון פֿון יִשׁוּב אֶרץ ישראל זאָל זיין נישט נאָר אַ רַעיון פֿון עטליכֿע געציילטע חובבי ציון, נאָר עס זאָל ווערען דער הויפּטגעדאַנק

מיט'ן ווילען פון'ם גאַנצען פאָלק. אָט דאָס פערלאַנגען די ציוניסטען און דערוויילע נישט מעהר.

און אַז עס וועט קומען די צייט פון עפּיס טהון, וועט מען געוויס טהון, דענן עס אַרבייטען דערביי מענשען נישט קיין יונגלעך. די ציוניסטען בעדאַרפען נאָר היטען די צייט, עס זאָל זיין אַ שעת הכושר צו רעדען מיט דער טערקישע רעגירונג. און לויט די ידיעות, וואָס מיר לייענען פון די אויסלענדישע צייטונגען, איז דאָס גאָר נישט אַזוי ווייט, ווי מע מיינט.

און אַז עס וועט קומען די צייט, וואָס מע וועט בעדאַרפען געלד, וועט זיין געלד אויך, דענן דאָרט וואו עס וועט זיין דער רָצון און דער געדאַנק פון אַ גאַנצעס פאָלק, וועט שוין נישט זיין קיין רעדע פון געלד, און אַרויס קוקען נאָר אויף די גבירים אַליין איז ניט פּראַקטיש, דענן עס איז פאַראַן אין אונזער פאָלק אַ היבשער טהייל מענשען פון מיטעלען שטאַנד, וואָס וועלען זיך געוויס ניט אָפּזאָגען פון צו העלפען אי זיך אַליין אי זייערע אָרעמע ברידער, איטליכער נאָך זיין פערמעגען.

עס פערשטעהט זיך, אַז ניט אַזוי גיך טהוט זיך דאָס, ווי עס רעדט זיך; סאיז אַ שוועהרע, אַ לאַנגע יאָהרענאַרבייט! לא עָלֵינוּ הַמְּלָאכָה לִגְמוֹר — נישט אויף אונז איז די אַרבייט צו ענדיגען, אֶלָּא אֵין אָנוּ בְּנֵי חוֹרִין לְהִבָּטֵל מִמֶּנָּה — נאָר מיר טאָרען זיך ניט אָפּזאָגען דערפון.

די וואָס חָכְמהנען זיך, זאָגען גלייכווערטליך: אַ „יודישע מלוכה...“ „יודישע מיניסטאָרען...“ „יודישע קנעפּליך...“ די זענען פוילע יונגען, וואָס ווילען ניט נעמען אויף דער מחשבה די טרויעריגע. ביטערע לאַגע פון זייערע אומגליקליכע ברידער!

קיין קליגערס און קיין גלייכערס דערפון האָבען אונז די דאָזיגע חכמים דערווייל נאָך נישט אויפגעטאָן גאָר נישט!

אַז קאָלומבוס האָט זיך אַוועק געלאָזט אויפ'ן ים זוכען לאַנד, האָט ער געהאַט ווינציג וואָס שאַנסען דערויף. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז דאָרטען, העט ווייט, אויפ'ן ים אקיונוס, בעדאַרף זיך געפינען אַ לאַנד.

עס זענען דעמאָלט אויך געווען אַפּיקורסים, חֲכָמים וואָס האָבען געמאַכט חוזק פון קאָלומבוסען מיט זיינע פאַנטאַזיעס. פון דעסטוועגען איז זיך קאָלומבוס אַוועקגעפאָהרען און האָט ענטדעקט אַמעריקא

מיר האָבען אויך געשיקט ענטדעקען לאַנד, נישט קיין אַמעריקא, נאָר קיין פאַלעסטינא. מיר האָבען געשיקט חלוצים, אויסזעהערס, און עס געפינען זיך דאָרט אַצונד אונזערע ברידער קאָלאָניסטען בָּרוּך הַשֵּׁם היבשע

עטליכֿע טויזענד. זיי רוּפֿען אונז אַהין, אונ מיר שטעהען אויף אֵיין אָרט, חָכְמֶהן זיך, קליגען זיך, אונ דאָ, דאָס פֿאָלק זינקט וואָס ווייטער אַלץ טיפֿער אונ טיפֿער...

„איהר זאָגט דריי מאָל אין טאָג „וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב" — אַזוי לאָזט אויס דער דאָקטאָר מאַנדעלשטאַם זיין רעפֿעראַט (דְּרָשָׁה) — איהר שרייט עטליכֿע מאָל אין יאָהר אויף אַ קוֹל „לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם!" — זעהט זשע, ברידער, עס זאָל ניט זיין גלאַט אַזוי אַ פֿראַזע אין דער וועלט אַריין. איהר זאָלט דאָס טאַקי מיינען ערענסט אונ מיט'ן גאַנצען האַרצען:

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם!...

אַצונד בלייבט נאָך איבער צו זאָגען אַ פּאָר ווערטער יענע, וואָס האָבען טַעֲנוֹת פֿאַר מָשִׁיח'ן.

מיר וואָלטען זיי אייגענטליך געקאָנט אויסווייזען דורך פּסוּקים פֿון תנ"ך אונ פֿון דער גמרא, וואו אונזערע חז"ל האָבען געזאָגט אין פֿיעל ערטער, אַז יודען וועלען בעזעצען אֶרץ ישראל אונ בעאַרבעטען דאָס לאַנד, וועט דעמאָלט קומען משיח.

אונ נאָך אַסך אַזעלכֿע מַאֲמרים וואָלטען מיר זיי געקאָנט בריינגען, מיט הַסְכָּמוֹת פֿון העכֿער אַלס הונדערט רַבָּנים, גאוֹנים, (זעהט דעם ספר „שיבת ציון" פֿון אברהם יעקב סלוצקי), וואָס ווייזען אויף פֿון דער תורה, ווי גרויס סְאיז די מצוה פֿון עוסק זיין זיך מיט דעם עִנְיָן פֿון יִשׁוּב אֶרץ ישראל.

נאָר צו וואָס נוצט אונז וִכּוּחים? בעדאַרף מען דען האָבען אַ „הֶכְשֶׁר" אויף ישוּב אֶרץ ישראל? אַמעהר הערט, וואָס זאָגט וועגען דעם דער בעוואוסטער ביאַליעטאָקער רָב, דער מָאוֹר הגוֹלה, הרב הגאון רַבִּי שמואל מאָהליווער שליט"א אין זיין בריעף, וואָס ער האָט געשיקט קיין באַזעל צום קאָנגרעסס.

(פֿון די אַלע טעלעגראַמען מיט די צעהנדליגע טויזענדער בריעף, וואָס זענען געשיקט געוואָרען קיין באַזעל פֿון אַלע עקען פֿון דער וועלט, האָט מען אויפֿ'ן קאָנגרעסס פֿאָרגעלעזען נאָר דעם בריעף פֿון הרב רבי שמואל מאָהליווער, פֿון וועלכֿען דער גאַנצער עולם איז געווען אַזוי ענציקט, אַז סְאיז געבליבען מען זאָל דעם דאָזיגען זעלטענעם בריעף לאָזען אָפּדרוקען, אונ דעם רָב זאָל מען אָפּדאַנקען דורך אַ דעפעשע).

אָט דאָס איז דער אינהאַלט פֿונ׳ם בריעף, וועלכֿען מיר גיבען איבער וואָרט ביי וואָרט פֿון לָשון הקודש אין אונזערע אָרעמער יודישער פֿאָלקס שפּראַכֿע:

„כבוד אחי ואדוני הנעלים, רמי המעלה, ראשי עם סגולה, בני ציון היקרים, יחיו לנצח!

איבער מיינע שלאַפֿע קרעפֿטען האָב איך נישט געקאָנט ערפֿיללען אייער ווילען צו קומען אויף דער אֲסִיפָּה קיין באַזעל. איך שיק אויף מיין אָרט אַיין אייניקעל מיינס פֿאַר אַ צייכֿען אַז מיין גייסט איז מיט אייך. פֿון טיפֿען האַרצען טוה איך גאָטט בעטען פֿאַר אייך: ליבער גאָטט! זאָלסט זיין מיט די שלוחים פֿון דיין פֿאָלק ישראל, זאָלסט זיי ווייזען וואָס צו זאָגען און מאַכֿען פֿאַרשטעהן וואָס צו רעדען, זיי זאָלען חלילה נישט זינדיגען מיט די רייד קעגען אונזער הייליגע תורה אָדער קעגען די רעגירונגען. העלף זיי זיי זאָלען אויספֿיהרען זייער מחשבה צו גוטען, זיי זאָלען נושא חֵן זיין אין די אויגען פֿון די כּוֹלכים און גרויסע לייט, אַז זיי וועלען קומען בעטען רַחֲמים אויף דיין פֿאָלק און אויף דיין לאַנד. גיב אַלע יודען אַ נַיי געמיטה און אַ גרויס ליבשאַפֿט צו זייערע אומגליקליכֿע ברידער און לאַנד — אָמן!

אַצונד וועל איך מיר ערלויבען אייך אויפֿמערקזאַם צו מאַכֿען אויף אייניגע זאַכֿען, וואָס וועלען פֿאָרקומען ביי אייך דאָרטען אויף דער אֲסִיפָּה.

א) וועגען דער אסיפה זעלבסט איז גענוג איבערצוזעצען די ווערטער פֿון אייער אייגענער מודעה: „דער קאָנגרעסס באַגעהרט נאָר דאָס וואָס מעגליך איז, און אַלסדינג וואָס וועט זיך דאָרטען טהון און רעדען, וועט זיין אָפֿענטליך און נישט קעגען די געזעטץ פֿון קיין שום לאַנד, און מיר זענען ערב אַז עס וועט זיין אַלעס לויט דעם געדאַנק פֿון דער חברה „חובבי ציון״ אין רוססלאַנד און לויט די געזעטץ פֿון דער רוססישער רעגירונג״.

איך בין זיכֿער אַז איהר וועט האַלטען וואָרט, און וויל אייך נאָר דאָס מוסיף זיין, אַז דער עיקר באַדאַרף מען פֿועלען ביי דער טערקישער רעגירונג, אַז יודען זאָלען דאָרט קאָנען קויפֿען ערד און בויען הייזער אָהן אַ שום איבערשלאָג. אָן דעם הענגט אָפּ דער גאַנצער קיום פֿון דער קאָלאָניזאַציע.

ב) אויפֿ׳ן קאָנגרעסס וועט דאָך געגרינדעט ווערען אַ מֶרְכָּז, אַ צענטר מסתמא אין אויסלאַנד, באַדאַרפֿען מיר זעהען, אַז די מענשען פֿונ׳ם צענטר זאָלען זיין איבערגעגעבען צו אונזער צוועק מיט לייב און לעבען.

ג) עס איז נייטיג מע זאָל מתקן זיין, אַז אַלע ציוניסטען זאָלען לעבען צווישען זיך ברידערליך, מיט פֿריינדשאַפֿט און ליבשאַפֿט, זיי מעגען זיך זיין פֿון פֿערשידענע קלאַסען מענשען מיט פֿערשידענע געדאַנקען אין דעם ענין פֿון דער אֱמונה. די דאָזיגע פֿרומע לייט, וואָס האַלטען די פֿרייהערע קלאַסע פֿאַר אַפּיקורסים גמורים, באַדאַרפֿען פֿאַרשטעהן, לְמָשָׁל, ווען סָאיז חס ושלום אַ שרפה ביי זיי אין הויז און זיי שטעהען אין גרויס סכנה מיט'ן גוטס און מיט די נפשות, און עס קומט צו זיי איינער פֿון די פֿרייהרענקער וואָס זיי האַלטען איהם פֿאַר אַיין אַפּיקורוס און וויל מַציל זיין זייער גוטס מיט זייערע נפשות, וועלען זיי איהם דענן נישט אויפֿנעמען מיט שמחה און מיט פֿריינדשאַפֿט? אין אַזאַ לאַגע זענען מיר דאָך, ברידער, אַלע אַצונד. סָאיז אַ שרפה ביי אונז אַ מוראדיגע, אַ פֿייער מיט סכנות נפשות! אונזערע שונאים ווערען וואָס אַ טאָג מעהרער, און ווען נישט די מורא פֿונ'ם מַלכות וואָלט מען אונז לעבעדיגערהייד איינגעשלונגען! אַצונד אַז עס קומען צו אונז ברידער אין דער שלעכטער צייט און ווילען אונז העלפֿען, — ווער פֿון אונז וועט זיך איינשטעלען אָפּזאָגען זיך? לאָזען זיך גוט באַטראַכטען אַלע, און דאָס אַחדות זאָל נישט געשטעהרט ווערען!

ד) אויך באַדאַרפֿען אַלע ציוניסטען זיין איבערצייגט און רעכט גלויבען, אַז די מצוה פֿון „ישוב אֶרֶץ ישראל" איז איינע פֿון די גרעסטע מצוות וואָס ביי אונז אין דער תורה. אייניגע פֿון אונזערע קדמונים זאָגען, אַז די דאָזיגע מצוה בעשטעהט קעגען דער גאַנצער תורה, און דער טַעַם איז פּשוט, ווייל דאָס איז דער גרונד פֿון דעם קיום פֿון אונזער נאַציאָן, פֿון אונזער פֿאָלק. דער יוד וואָס גלויבט און איז איבערצייגט אין דעם, דער איז אַיין אֶמת'ער חובב־ציון מיט לייב און זעעלע, און דער וואָס גלויבט נישט אין דעם און איז אַ ציוניסט, איז נישט מעהר ווי ער גיט אַ נדבה פֿון יוצא וועגען.

ה) דער גרונד פֿון „חִבַּת ציון" איז, היטען די תורה אַזוי ווי זי איז, נישט געמינערט און נישט געמעהרט. איך מיין נישט דערמיט צו זאָגען מוסר עמיצען, אונזערע חז"ל האָבען שוין לאַנג געזאָגט: „איך ווייס ניט ווי אַזוי קאָן דאָס עמיצער היינטיגע צייטען מוסר זאָגען?" איך זאָג דאָס נאָר בְּדֶרֶךְ כְּלַל, אַז אונזער תורה, וואָס זי איז דער מקור פֿון אונזער לעבען, באַדאַרף זיין אַ יְסוד פֿון דעם אויפֿלעבען פֿון אונזער פֿאָלק אין דעם לאַנד פֿון אונזערע עלטערן.

ו) מיר באַדאַרפֿען בויען, נישט צובערעכען; דאַריבער האָבען מיר נישט וואָס אַריינצומישען זיך צווישען די חלוקה יודען, וואָס אין ירושלים.

פֿון דער חלוקה לעבען צעהנדליגע טויזענדער מאַנען און קיין אַנדער פּרנסה דערוויילע האָבען זיי נישט.

ז) בכדי צו פֿאַרברייטען דעם רעיון פֿון ישוב אֶרֶץ ישראל אין אונזער פֿאָלק, בעדאַרף מען אַז עס זאָלען אַרומפֿאָהרען מַגידים, רעכטע זאָגערס. אויך באַדאַרף מען לאָזען אָפּדרוקען פֿאַר׳ן פֿאָלק ביכלעך אין לשון קודש, אין זשאַרגאָן, אין רוסיש און אויך אין אַלע אַנדערע לשונות, וואו עס זאָל זיין רעכט אַרויסגערעדט אונזער רעיון מיט אַ ריינער שפּראַכע, מיט וואָרעמע ווערטער און מיט אַ גלאַטען זינן. אַזעלכע ביכלעך פֿעהלען אונז זעהר און זעהר, און דעם פֿעהלער באַדאַרף דער קאָנגרעסס נייטיג אויספֿיללען.

ח) וועגען אַ פֿאָנד פֿון געלד באַדאַרפֿען מיר אַרבייטען אין פּאַריז און אויך ביי אַנדערע רייכע יודען עס זאָל זיך גרינדען אַ באַזונדערער נאַציאָנאַל־פֿאָנד.

ט) נאָך מיין מיינונג וואָלט דער קאָנגרעסס באַדאַרפֿט שיקען אַ דאַנקבריעף צום באַראָן עדמונד רויטשילד פֿאַר די טובות וואָס ער האָט געטאָן אויף „ישוב אֶרֶץ ישראל", דענן ער איז דאָך דער ערשטער פֿון אונזערע ברידער וואָס האָט זיך אָנגערופֿען אויף דעם דאָזיגען גרויסען רעיון און האָט שוין אויסגעבראַכט דערויף צעהנדליגע מיליאָנען פּראַנקען און איז נאָך אָנגעבערייט צו טהון און צו טהון. ער פֿאַרדינט אַז דער ערשטער יודישער קאָנגרעסס פֿון די ציוניסטען זאָל איהם אַרויס זאָגען אַלעס וואָס מיר פֿיהלען.

אויפֿ׳ן סוף פֿון מיין ברעף באַדאַרף איך מיך ווענדען צו מיינע ברידער מיט אַיין אויסרוף פֿון טיפֿען האַרצען: שוין באַלד צוויי טויזענד יאָהר אַז מיר קוקען אַרויס אויף משיח׳ן, ער זאָל אונז אויסלייזען, ברייגגען פֿון אַלע פֿיער עקען פֿון דער וועלט און באַזעצען אונז יעדען אונטער זיין ווייגשטאָק און אונטער זיין פֿייגענבוים. די דאָזיגע האָפֿנונג — דאָס איז אונזער איינציגער טרייסט אין די שלעכטע ביטערע צייטען; אָמת אין דעם לעצטען יאָהרהונדערט זענען אויפֿגעשטאַנען צווישען אונז אַזעלכע וואָס האָבען געלייקענט לַחֲלוֹטִין אָן דעם און האָבען דעם „וְלִירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ" אַרויס געוואָרפֿען פֿונ׳ם סדור, נאָר דאָס רוב יודען און דאָס גאַנצע פֿאָלק גלויבען אָבער אָן דעם און זאָגען דאָס דריי מאָל אין טאָג און געפֿינען אין דעם אַ טרייסט צו זייערע גרויסע צרות...

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זאָל מקיים זיין די רייד פֿונ׳ם נביא זכריה: „כֹּה אָמַר ה׳" — אַזוי האָט גאָט געזאָגט: הִנְנִי מוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי — איך וועל העלפֿען מיין פֿאָלק פֿון מִזרח לאַנד און פֿון אַלע לענדער, וְהֵבֵאתִי אוֹתָם — און

איך וועל זיי ברענגען, וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלָיִם — און זיי וועלען רוהען אין ירושלים, וְהָיוּ לִי לְעָם — און זיי וועלען צו מיר זיין אַ פאָלק, וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים — און איך וועל צו זיי זיין אַ גאָטט, בֶּאֱמֶת וּבְצֶדֶק — מיט וואָרהייט און מיט גערעכטיגקייט".

בְּיָמֵיכֶם וּבְיָמֵינוּ תִּוָּשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל
יִשְׁכּוֹן לָבֶטַח, וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל.

אחיכם מוקירכם

שמואל בהרב מהרי"ל מאהליווער.

* * *

האָט איהר געהערט אַלזאָ ווערטער אי פון רַבָּנים גאונים, פרומע יודען (אָרטאָדאָקסען), אי פון גרויסע געלעהרטע לייט, פראָפעסאָרען, דאָקטוירים און אַזוי ווייטער. אַלע זענען איין מיינונג; אַלע איין געדאַנק: ציון!.

עס בלייבט איבער אַלזאָ דאָס לעצטע וואָרט: היוצא לנו מזה — וואָס איז די אונטערשטע שורה? וואָס איז געווען אונזער כַּוָּנָה? וואָס ווילען מיר און וואָס פערלאַנגט מען פון אַייך? מיר ענטפערען אַייך דערויף:

אונזער כַּוָּנָה איז איינענטליך געווען נישט מעהר מיר זאָלען אייך איבערגעבען אין אונזער פשוטער יודישער שפּראַך אַלסדינג וואָס עס האָט זיך געטאָן און גערעדט אין באַזעל אויפ'ן קאָנגרעסס; און די אַלע איבעריגע נייעס וואָס איז פאָרגעקומען נאָכ'ן קאָנגרעסס און וואָס עס וועט נאָך מסתמא פאָרקומען וועלען מיר אַייך אָם יִרְצֶה הַשֵּׁם מודיע זיין בעצייטענס.

און ווילען וויל מען פון אַייך דערוויילע נאָר איין זאַך; מיר ווילען, אַז דאָס וואָס מיר האָבען אַייך דא דערצעהלט זאָל ניט זיין אין איין אויער אַריין פונ'ם אַנדערען אַרויס; מיר ווילען איהר זאָלט דאָס רעכט צוקייען, און נעמען אויפ'ן מֹחַ אונזער איצטיגע ביטערע לאַגע אין דער גאַנצער וועלט און פערשטעהן אַז נאָר אין אונז איז אונזער הילף, אַז מיר אַליין וועלען זיך ניט וועלען בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ העלפען וועט אונז קיינער ניט העלפען... דעמאָלט זענען מיר זיכער אַז דער דאָזיגער הייליגער רַעיוֹן, דער דאָזיגער היכּער

געדאַנק ציון וועט זיין אַייער איינציגער געדאַנק, וואָס וועט אַייך דינען פאַר אַליכטיגען שטערען אויף צו בעלייכטען און צו בעווייזען אַייך דעם וועג צום אָמת'ן איינציגען גליק פון אונזער פאָלק — אָמן.

די נאָמען פון די דעלעגאטען נאָכ׳ן א״ב.

אָרשאַנסקי מ. פון חארקאָוו
אזארך ר. „ ציוריך (שווייץ)
איבידריחים „ פטרבורג
אַלקלאַי ד״ר „ ביעלגאראד (בולגאַריען)
אוסישקין אינז. „ יעקאַטערינאָסלאַוו
אמטשיסלאווסקי אינז. פון יעליזאַוועטגראַד
אורישסאָן מ. „ גראָדנא

ביכאָווסקי ד״ר „ ווארשא
באַרבאַך ד״ר „ בריוסעל (בעלגיען)
בערנשטיין כהן ד״ר „ קישעניעוו
בריינין ר. „ בערלין
ברוידעס ר. „ וויען
בער פ. „ פאַריז
בוכמיל „ מאַנפעליע (פראנצ.)
בערגער י. „ פינסק
בערקאָוויץ מ. „ וויען
בראָנבערג „ טאַרנאָוו (גאַל.)
ביעלקאָווסקי פ״ר „ סאפיא (באָלג.)
בירקענשטין „ פראַנקפורט
בירנבוים ד״ר „ בערלין
בראַנדע מ. „ פרייבורג
באָדענהיימער ד״ר „ קעלן
באָגאַר „ פאַריז
באַנים „ טאַלנע
באַמבוס „ בערלין
בנימאָוויטש „ קאראבקאוו
בענטניק פאָלק „ לאָנדאָן
בליומענפעלד ד״ר „ יאַראָסלאַוו

גלייזער ד״ר „ יאַמניץ
גינזבורג א. „ אדעסא
גינזבורג א. „ ליווערפול
גינזבורג ב. „ דובלין
גאָלדבערג י. „ ווילנא
גרין ד״ר „ וויען
גויטען ד״ר „ פראַנקפורט

גיטעלעוויץ ג. פון חארקאוו
גיטעלעוויץ ס. „ בערן (שווייץ)
גראָסס וו. „ ירושלים
געליס מ. „ בערן (שווייץ)
גאראדישץ ל. „ ברעסטליטאווסק

דאַווידסאן „ בערלין
דאַווידסאן „ בארטפעלד
דריאן „ באַזיל

הערצעל ט. דאקטאר פון וויען
הויזסמאַן „ לעמבערג
היינריך „ היידעלבערג
הירשענסאן „ יאַססי
הירשענזאהן קלארא פון יאַססי
הערבערט ק. „ סאפיע
האַאַז „ לאנדאן
הייכלער „ וויען
הופפערט „ פרידעק

ווילענסקי ד״ר „ קרעמענצוג
ווערטהלימער ד״ר „ יאמניץ
וואלדכאן ד. „ קעלן
וואַסילעווסקי נ. „ פאלטאווע
וויטעס ב. „ באַזעל
ווייל „ באַזעל
וואָרטסמאַן „ ציוריך

זקס ס. „ דווינסק
זקס א. „ דווינסק
זינגער ס. „ קאלאמנא
זעליגמאַן „ סטאָקהאָלם
זאָנגענשביין ראָזאַ „ ניויארק
זילבערמאַן י. „ גראַיעווא
זיידענער אינז. „ וויען
זאַנגוויל „ לאָנדאָן
זלאָסיגיטי „ בערלין

טייטעלבוים פֿון רחובות (פאלעסטינא)
טאָמאַשעווסקי (פֿריילין) פון בערלין
טעמקין אינז. ראַב. „ יעליסאַוועטגראַד
טוראָוו „ בערלין
טרעטש ד. „ ניויאָרק

יאַסינאווסקי ד״ר „ ווארשא
יאַפֿפֿע ל. „ היידעלבערג
יאקאבסאן מ. „ באַזעל

כהן גוסטאוו „ האַמבורג
כהן מרדכי בן הלל פֿון האָמעל
כהן ס. „ בריון
כהן י. „ האַאַג
כהן ע. „ האַאַג
כהן ד״ר ראַב. „ באַזעל

ליפפא ד״ר „ יאַססי
לוריא י. ד״ר „ ווארשא
לאצארוס „ פֿיומע
לויבאַרסקי אברהם אליהו פֿון אדעססא
לעססינסקי „ באָברינסק
ליובלינסקי „ בערלין
לאנדוי ד״ר „ וויען
לעווע ד״ר „ יפֿו
ליודוויפאָל „ פאַריז
לוריא ס. „ פינסק
לוריא ג. „ פינסק
לעוויאַש „ בערן

מאַרקוס אַ. „ קראָקאוו
מאַרקוס ט. „ טהעראַן (פערסיען)
מרגליות ר. „ בוקאַרעשט
מאָזניק „ בערלין
מאָזעס „ קאַטאוויץ
מאַנדעלשטאַם פראפֿעסאר פֿון קיעוו
מאָצקין סט. „ קיעוו
מאָהליווער י. „ ביאַלעסטאָק
מאַנדעלקערן ד״ר „ לייפּציג
מעלניק „ היידעלבערג
מאַלץ ד״ר „ לעמבערג
מארנאַרעק אַרכֿיטעקטאר פֿון וויען

מירקין פֿון מאָנפעליע
מינץ ד״ר „ וויען
מאַסעל „ מאַנשעסטער
מאַנטייפֿעל באַראָן „ סענמישעל
מארדקאוויץ ג. „ ראָוונא

נאָרדוי מאַקס ד״ר „ פאריז
ניימארק ד״ר „ ראקאניץ

סביראָ ב. „ קראקאוו
סאקאלאוו נ. רעד. „ ווארשא
סירקין ל. „ בערלין
סאַפרין ב. „ מאנאסטרישטש

סאַלץ ד״ר „ טאַרנאָוו

עבנער ד״ר „ עצערנאוויץ
עליאַס טאַץ „ בערלין
עפשטיין ד. „ היידעלבערג
עהרענפרייז ד״ר „ דיאַקאוואר
עהרענפרייז פֿרוי „ דיאקאוואר

פינעלעס ד״ר „ גאַלאץ
פאזנאנסקי ד״ר „ ווארשא
פעוזנער „ בערלין
פאַדוי „ ברעסטליטאווסק
פיקאַרסקי מ. „ וויען
פיקאַרד „ באַזעל
פיערער „ טשערנאוויץ
פֿאלדעשטיין „ אלזשיר
פֿאסס „ טשעלעדין
פֿארבשטיין ד״ר „ ציוריך
פֿרידמאַן „ מאַיינץ
פֿאַוועל „ בריון
פֿינקעלשטיין „ סאָדען
פערלים אַ. „ ווילנא
פֿריד אינז. „ וויען
פֿאַרבשטיין ג. „ ווארשא
פעריל ד״ר „ מאנאסטרישטש

קאָווען „ לאנדאן
קלויזנער „ היידעלבערג

קונין פֿון בערן
קאַצמאַן „ מאָנפעליע
קאַצענעלסאַן פ. „ באבריגסק
קאָרנבלום ד״ר „ פֿריישטאַדט
קאָראָבקאָוו הלל „ מסטיסלאוו
קאָלעב „ סאָפֿיא
קאָרקיס „ לעמבערג
קיזהאָרן „ לאָנדאָן
קראמער „ מיסליץ
קרויז ב. „ פֿרידעק
קאמינקא ד״ר „ פראַג
קאפעלעוויץ נ. „ האָמעל
קלוגמאַן „ בערן

ראַבינאוויץ ש. פ. „ ווארשא
ראבינאוויץ (בן עמי פֿון אדעססא
ראָזענטאַל ל. „ ביאליסטאק
ריינוס מרים „ ציריך
ראזענהעק ד״ר „ טשערנאוויץ
רובינשטיין ס. „ לאנדאן
ראפאפארט ג. „ סמאָלענסק
ראָנאַיי ד״ר „ היידעלבערג

ריאָקיאן ס. פֿון היידעלבערג
ראזענבערג א. „ ניוויארק
ראזענבוים „ וויען
ראזענבוים ס. „ מינסק
ראזענבלום „ דאַרמשטאדט
ראַמבאָוויץ „ פאלטאווא

שאַך „ קעלן
שאַליט ל. „ ריגא
שאַליט י. „ וויען
שאפֿער ד״ר „ באלטימאָר
שוואגער „ טאַרנאָוו
שפירא ד״ר „ היידעלבערג
שפירא פֿרוי „ היידעלבערג
שאָרשטיין „ פאַריז
שישלער „ לעמבערג
שויער ד״ר „ בינגען
שליאַפאָשניקאָוו ד״ר חאַרקאוו
שמירער ד״ר „ טשערנאוויץ
שנירער ד״ר „ וויען
שטאנד „ לעמבערג
שור „ קאַרלסרוהע